

**Intercommunautaire verschillen
inzake uitkeringen en bijdragen
in de sociale zekerheid**

*Bea Cantillon
Ive Marx
Rudi Van Dam*

December 1994

B E R I C H T E N

CENTRUM VOOR SOCIAAL BELEID
UFSIA - UNIVERSITEIT ANTWERPEN

D/1994/6104/04

Inhoudstafel

Samenvatting der belangrijkste resultaten	1
Inleiding	3
Hoofdstuk 1. De omvang van de intercommunautaire verschillen inzake uitkeringen en bijdragen.....	4
1. <i>Individuele inkomens uit arbeid en sociale zekerheid</i>	4
2. <i>Netto-transfer inzake vervangingsinkomens</i>	5
3. <i>Inkomens- en welvaartsverschillen op gezinsniveau</i>	6
Hoofdstuk 2. Determinanten der transferten.....	10
1. <i>Demografische factoren</i>	10
2. <i>Sociaal-economische factoren</i>	10
3. <i>Niveau der uitkeringen</i>	12
4. <i>Relatief aandeel der determinanten</i>	13
Hoofdstuk 3. De doelmatigheid van de sociale zekerheid: regionale aspecten.....	15
1. <i>Armoede en bestaansonzekerheid in Vlaanderen en Wallonië</i>	15
2. <i>Sociale structuur van armoede en bestaansonzekerheid</i>	16
3. <i>Afhankelijkheid van sociale zekerheid</i>	16
4. <i>De sociale gevolgen van de intercommunautaire transferten</i>	17
Hoofdstuk 4. De intercommunautaire verdeling en doelmatigheid van de kinderbijslag en de gezinsfiscaliteit.....	18
1. <i>De verdeling van kinderbijslag en belastingvermindering voor kinderen ten laste</i>	18
2. <i>Determinanten van de verschillen</i>	19
3. <i>De sociale doelmatigheid van de kinderbijslag en de belastingvermindering voor kinderen ten laste</i>	22
BIJLAGEN	28
Bijlage 1. <i>Administratieve gegevens betreffende de verdeling van de kinderbijslag voor werknemers over de Gewesten</i>	28
Bijlage 2. <i>Tabellen</i>	32
Bijlage 3. <i>Methodologische toelichting</i>	36
Bibliografie	40

Voorliggend bericht bevat de resultaten van de CSB-bijdrage in het kader van het onderzoeksproject 'Sociale zekerheid 2002' in opdracht van de Vlaamse regering. De resultaten werden eveneens gepubliceerd bij Acco onder de titel 'Intercommunautaire verschillen inzake omvang, determinanten en doelmatigheid van uitkeringen en bijdragen in de sociale zekerheid.'

Samenvatting der belangrijkste resultaten

1. Gedurende het voorbije decennium ontstond *een ongelijke welvaartsbasis* in Vlaanderen en Wallonië. De inkomenskloof groeide van amper 1% in 1985 tot meer dan 6% in 1992. Aan de basis van deze ontwikkeling ligt een relatief sterke stijging van het Vlaamse per capita inkomen uit arbeid, partieel gecompenseerd door een stijging van inkomen uit sociale zekerheid. Het Waalse uitgavensurplus situeert zich in 1992 overwegend bij haar actieve bevolking: bij de niet-meer-actieve bevolking is er nog steeds een bescheiden surplus, al geven de cijfers aan dat een nivellering zich snel voltrekt.
2. Uit de analyse van de Vlaams-Waalse sociale zekerheidstransfers treden 4 samenhangende tendensen naar voren: *ten eerste*, een vermindering van de verschillen in de takken pensioenen, brugpensioenen en arbeidsongeschiktheid; *ten tweede*, een sterke toename van de verschillen in de takken werkloosheid en kinderbijslagen; *ten derde*, een vermindering per saldo van het globale Waalse uitgavensurplus (van 31% naar 27%); *ten vierde*, een toename van de verschillen inzake arbeidsinkomens en derhalve sociale bijdragen.
3. Ten gevolge van de convergentie in uitkeringen aan ouderen en de divergentie in de uitkeringen aan de actieve bevolking evolueert het Waalse uitgavensurplus van een historische en demografische *intergenerationele transfer* (pensioentransfer) naar een *sociaal-economische transfer tussen actieve generaties*.
4. Evenwel weze opgemerkt dat dit beeld afgezwakt wordt indien een ruimere notie ‘sociale zekerheid’ wordt gehanteerd (sociale zekerheid gevormd door het geheel van instellingen en voorzieningen dat erop gericht is een bepaald bestaansniveau te handhaven). Inzonderheid voor wat de *kinderbijslagen* betreft blijkt dat door toevoeging van de belastingverminderingen voor kinderen ten laste het Waalse sociale uitgavensurplus vermindert van 12% (enkel kinderbijslagen) tot 6% (inclusief belastingverminderingen).
5. Zonder werkgeversbijdragen en zonder werknemersbijdragen voor gezondheidszorgen wordt het *Vlaamse sociale bijdragensurplus* geschat op 22% per hoofd van de bevolking. Op jaarbasis is dit ongeveer 6.600 BEF of 3% van het gemiddeld Vlaamse arbeidsinkomen.
6. In de sector van de vervangingsuitkeringen kan de *minimale netto-transfer*, in de balans brengend het Waalse uitgavensurplus en bijdragendeficit, van Vlaanderen naar Wallonië wordt geschat op 62% per hoofd van de bevolking of het jaarequivalent van 29.600 BEF. Dit betekent dus dat er een verschil van 62% is tussen de regionale balansen van bijdragen en uitkeringen. Men kan hier gewagen van een minimale schatting omdat met name het Vlaamse capita financieringssurplus waarschijnlijk groter is in de fiscaliteit.
7. Als gevolg van de *sterke sociaal-economische divergentie* is de netto-transfer over de voorbije jaren waarschijnlijk aanzienlijk sterker toegenomen dan het intercommunautair uitgavensurplus is afgenomen. De sociaal-economische factor, voornamelijk de hogere werkloosheid in Wallonië, heeft immers zowel een divergerend effect aan de

bijdragezijde als aan de uitgavenzijde. Naar de toekomst toe wordt dit sociaal-economisch verschil gefixeerd in de opgebouwde rechten, in het bijzonder inzake pensioenen.

8. Het *Waalse uitgavensurplus* inzake vervangingsinkomens wordt voor 29% verklaard door een oudere bevolkingsstructuur (d.w.z. meer pensioenen), voor 37% door een hogere sociaal-economische afhankelijkheid van de sociale zekerheid (inz. door de hogere werkloosheidsgraad) en voor 32% door hogere uitkeringsniveaus (in de pensioenen vanwege hogere lonen in het verleden en in de werkloosheid vanwege meer eenverdienersgezinnen).
Omgekeerd wordt het *Vlaamse bijdragensurplus* voor 59% verklaard door een hogere tewerkstellingsgraad, voor 32% door een relatief grotere bevolking op actieve leeftijd en voor 9% door hogere arbeidsinkomens.
9. Ondanks het uitgavensurplus kent Wallonië verhoudingsgewijze aanzienlijk meer *bestaansonzekerheid en armoede* dan Vlaanderen (8,4% versus 5,0%). Bovendien evolueerde de armoede in Vlaanderen in relatief gunstige zin, terwijl de situatie in Wallonië veeleer ongunstig evolueerde. Frappant is het gegeven dat vooral armoede bij jonge gezinnen en gezinnen met kinderen in Wallonië een veelvoud is van de armoedeniveaus bij dezelfde categorieën in Vlaanderen; bij gezinnen met twee kinderen en meer is de armoede in Wallonië het zesvoudige (12%) van het peil in Vlaanderen.
10. Er loopt een markante *communautaire breuklijn door de generationele structuur van de bestaansonzekerheid*, een breuklijn welke met name relevant is voor het inschatten van de toekomstige ontwikkeling van behoeften en bestaansonzekerheid in de beide regio's. In Wallonië is bestaansonzekerheid uitgesproken hoog bij de actieve, vooral de jonge actieve generatie, bij tewerkgestelden, gezinnen met kinderen en werklozen terwijl er in Vlaanderen significant meer bestaansonzekerheid voorkomt bij bejaarden.
11. Middels een simulatieprogramma werd nagegaan welke de *sociale impact zou zijn van een intercommunautaire egalisatie* van sociale zekerheidsbijdragen en -uitgaven per hoofd van de bevolking. Het volledig (en lineair) wegwerken van de sociale zekerheidstransferten zou vergaande gevolgen hebben: armoede zou in Wallonië verdubbelen van 8 naar 17% en zou daarmee bijna 4 maal zo hoog worden als in Vlaanderen. De inkomenskloof tussen Vlaanderen en Wallonië zou oplopen tot bijna 20%. Hiermee lijkt bevestigd dat de intercommunautaire sociale zekerheidstransferten een belangrijke inkomens- en welvaartsnivellerende functie hebben. Zonder sociale transferten zou België als geheel gekenmerkt worden door meer bestaansonzekerheid (22% i.p.v. 18%), meer armoede (9% i.p.v. 6%) en een behoorlijk ongelijkere inkomensverdeling (+12%).

Inleiding

Doel van deze studie is niet zozeer de omvang van de geldstromen in het kader van de sociale zekerheid te becijferen dan wel de determinanten en de gevolgen hiervan te onderzoeken voor de inkomenspositie, de bestaanszekerheid en de doelmatigheid van de sociale zekerheid in beide landsdelen. In de analyse wordt vertrokken van micro-gegevens (huishoudens), aan de hand van de representatieve sociaal-economische enquêtes van het Centrum voor Sociaal Beleid.

Het structuurbeeld van de verschillen in sociale zekerheid tussen Vlaanderen en Wallonië werd reeds geanalyseerd op basis van de enquêtegegevens voor 1985 en 1988 (Deleeck e.a., 1989; De Lathouwer, 1991). Een recente enquête onder de Belgische bevolking in 1992 maakt het mogelijk om enerzijds de eerdere resultaten te actualiseren en anderzijds de verschuivingen voor de periode 1985-1992 te belichten.

Bovendien werden de vroegere analyses substantieel uitgebreid, *ten eerste*, door uitgaande van micro-gegevens een schatting te maken van de omvang van het Vlaamse bijdragensurplus; *ten tweede*, door het simuleren van de gevolgen van een hypothetische egalisatie van de sociale zekerheidsuitgaven in Vlaanderen en Wallonië op het vlak van welvaart en armoede en, *ten derde*, door het begrip sociale zekerheid te verruimen, inz. door naast de kinderbijslagen tevens de belastingsverminderingen voor kinderen ten laste in de analyse in te sluiten.

De studie omvat vier hoofdstukken. In een eerste hoofdstuk wordt ingegaan op de omvang der verschillen inzake sociale zekerheidsinkomsten en -uitgaven tussen Vlaanderen en Wallonië. Tevens wordt, per saldo, een minimale schatting gepresenteerd van de netto-transferten. Een tweede hoofdstuk gaat in op de determinanten van deze verschillen en wijst een aantal oorzaken aan. In een derde hoofdstuk richten we de aandacht naar de gevolgen voor de inkomens- en welvaartsverdeling. Tevens worden de resultaten gepresenteerd van een simulatie waarin de gevolgen worden becijferd van een hypothetische egalisatie der sociale zekerheidsuitgaven. In een vierde en laatste hoofdstuk worden de transferts voor gezinnen met kinderen van naderbij beschouwd. Hier wordt niet enkel rekening gehouden met de kinderbijslagen, maar tevens met de belastingverminderingen voor kinderen ten laste.

Hoofdstuk 1. De omvang van de intercommunautaire verschillen inzake uitkeringen en bijdragen

1. Individuele inkomens uit arbeid en sociale zekerheid

De inkomensgegevens in tabel 1.1., als weergegeven per hoofd van respectievelijk de Vlaamse en Waalse bevolking, markeren de contouren van het communautaire landschap. Dat er een wezenlijk ongelijke welvaartsbasis is ontstaan in Vlaanderen en Wallonië wordt ten volle gereflecteerd in de arbeidsinkomens; het gemiddeld arbeidsinkomen per hoofd van de bevolking, dus niet alleen diegenen die effectief een arbeidsinkomen ontvangen, is 22% hoger in Vlaanderen dan in Wallonië. Aan Waalse zijde is er daarentegen een aanzienlijk surplus inzake inkomsten uit sociale zekerheid: het gemiddeld per capita inkomen uit sociale zekerheid ligt 27% hoger. Per saldo, arbeidsinkomsten en inkomsten uit sociale zekerheid samengeteld, kan de Vlaming een inkomenssurplus van 6% besteden.

Tabel 1.1 Gemiddeld inkomen per hoofd van de bevolking naar inkomensbron, Vlaanderen-Wallonië, 1985-1992 (in BEF per maand).

	1985 (1)			1992		
	Vlaanderen	Wallonië	% verschil (2)	Vlaanderen	Wallonië	% verschil (2)
Totaal beschikbaar inkomen	22.160	21.950	-0,9	26.930	25.230	-6,4
Inkomen uit arbeid	15.310	13.180	-14,4	18.210	14.490	-21,8
Inkomen uit sociale zekerheid	5.710	7.680	+31,2	6.940	9.000	+27,1
- Vervangingsinkomen	4.510	6.430	+37,8	5.800	7.720	+30,0
- Pensioen	2.460	3.260	+29,9	3.210	4.120	+25,9
- Werkloosheid (3)	670	970	+37,0	690	1.460	+80,2
- Pensioen niet-bejaarden (4)	930	1.390	+44,2	1.300	1.300	0,0
- Overigen (5)	400	770	+72,6	580	780	+31,8
- Kinderbijslag	1.200	1.240	+3,3	1.140	1.280	+11,6

(1) Cijfers voor 1985 uitgedrukt in prijzen van 1992 (index der kleinhandelsprijzen).

(2) Berekend over gemiddelde voor België (-Brussel).

(3) Deze gegevens reflecteren vooral de disproportionele aangroei van het aantal uitkeringsgerechtigde volledig werklozen in Wallonië (in 1992: 6,1% van de bevolking in het Waalse gewest versus 3,5% voor Vlaanderen. In 1985 was dit 5,2% versus 4,4%). Inkomsten uit andere regelingen (deeltijds, vrijstelling, etc.) zijn mogelijkterwijs minder accuraat gemeten.

(4) Bruggpensioenen en overlevingspensioenen van personen op actieve leeftijd.

(5) Ziekte- en invaliditeitsuitkeringen, arbeidsongevallen, beroepsziekten en uitkeringen aan minder-validen.

Bron: CSB-enquêtes.

De inkomenskloof tussen Vlaanderen en Wallonië groeide van amper 1% in 1985 tot meer dan 6% in 1992. Een groter interregionaal verschil dan voorheen tussen gemiddelde arbeidsinkomens, van 15% in 1985 naar 22% in 1992, en een kleiner verschil dan voorheen tussen gemiddelde inkomsten uit sociale zekerheid, van 31% naar 27%, onderliggen deze ontwikkeling. Met name is er een convergentie merkbaar van per capita uitgaven voor pensioenen, voor pensioenen aan niet-bejaarden (bruggpensioenen) en voor arbeidsongeschikt-

heidsuitkeringen, dit ten gevolge van een Vlaamse inhaalbeweging. De intercommunautaire verschillen nemen echter zeer sterk toe in de sector van de werkloosheid en in mindere mate in de sector van de kinderbijlagen. Ten gevolge van de convergentie in de uitkeringen aan ouderen en de divergentie van de economische toestand in de beide gewesten evolueert het Waalse surplus bijgevolg van een historische en demografische intergenerationeel transfer (pensioentransfer) naar een sociaal-economische transfer tussen de beide gewesten. Het sociaal zekerheidssurplus van bijna 25.000 BEF per jaar per hoofd van de Waalse bevolking in 1992 situeert zich voor 44% in de sector van de pensioenen, voor 37% in de werkloosheid, voor 10% in de arbeidsongeschiktheid en voor 7% in de kinderbijlagen (tabel 1.2).

Tabel 1.2 Aandeel van de diverse takken in het verschil in het totale Waalse per capita inkomensurplus uit sociale zekerheid, 1992.

	1985	1992
Werkloosheid	15,2	37,5
Brugpensioen	23,3	0,0
Arbeidsongeschiktheid	18,8	9,7
Pensioen	40,6	44,3
Kinderbijlagen	2,0	6,8
	99,9*	98,3*

* Omwille van afrondingen en niet opgenomen restcategorieën totaliseren de aandelen niet perfect tot 100.

Bron: CSB-enquêtes.

2. Netto-transfer inzake vervangingsinkomens

Gezien de markante verschillen tussen Vlaamse en Waalse arbeidsinkomens werd voor 1992 ook een schatting gemaakt van het Vlaamse bijdragensurplus (tabel 1.3). Omwille van databeperkingen kunnen enkel de werknemersbijdragen voor vervangingsinkomens in rekening worden gebracht. Het Vlaamse bijdragensurplus wordt geschat op 22% per hoofd van de bevolking, het jaarequivalent van 6.600 BEF¹ of 3% van het gemiddeld Vlaams arbeidsinkomen. Gegeven het Waalse per capita uitgavensurplus inzake vervangingsuitkeringen komt dit neer op een netto per capita transfer tussen Vlaanderen en Wallonië van 62%, het jaarequivalent van 29.600 BEF per hoofd van de bevolking. Er is met andere woorden een verschil van 62% tussen de regionale balansen van bijdragen en uitkeringen. Deze schatting geeft wellicht de ondergrens aan van de netto-transfer vermits het Vlaamse per capita financieringssurplus waarschijnlijk groter is in de werkgeversbijdragen en vooral in de fiscaliteit, ondermeer omwille van het heffingsprincipe van de inkomens-progressiviteit.

Precieze berekeningen konden niet worden gemaakt voor 1985 maar het laat zich vermoeden dat de netto-transfer aanzienlijk is toegenomen als gevolg van de sociaal-economische

¹ In tabel 1.3 worden verschillen uitgedrukt als maandbedragen, overeenkomstig de meetwijze gebruikt bij de gegevensverzameling. Het maandelijks per capita bijdrageverschil (tabel 1.3) van 549 BEF (2.677-2.128) wordt herleid naar jaarbasis. Dit verschil wordt in procentuele termen uitgedrukt over het gewogen gemiddelde van de gewesten, oftewel België-Brussel.

divergentie tussen de regio's. In tegenstelling tot de historische component van de transfer - rechten opgebouwd in het verleden - die zich voornamelijk laat gevoelen aan de uitkeringszijde (pensioenen) heeft de sociaal-economische component, met name de werkloosheid, een dubbel effect op de netto-transfer, namelijk een vermindering van de bijdragebasis en een verhoging van de uitkeringsbehoefte (in de werkloosheid, maar ook verhoogde kinderbijslag). Het is daarom aannemelijk dat de netto-transfer sterker is toegenomen over de laatste jaren dan de bruto-transfer is geslonken. Dient ook worden opgemerkt dat de lagere bijdragebasis in Wallonië tevens belangrijke gevolgen heeft naar de toekomst toe, met name in de sectoren waar rechten relatief sterk aan bijdragen zijn verbonden, zoals in de pensioensector.

Tabel 1.3 Netto- en brutoverschillen per hoofd van de bevolking (in BEF per maand), 1992.

	Vlaanderen	Wallonië	% Verschil
Werknemersbijdragen	2.680	2.130	-22,1
Vervangingsinkomen	5.800	7.720	+30,0
Vervangingsinkomen - werknemersbijdragen	3.120	5.590	+61,8

Bron: CSB-enquêtes, MISIM-CSB.

3. Inkomens- en welvaartsverschillen op gezinsniveau

Het beeld op huishoudniveau, de meest relevante eenheid, als eenheid van inkomsten en uitgaven, is globaal analoog. Enerzijds zijn er in Wallonië aanzienlijk minder huishoudens met een arbeidsinkomen (58% versus 68%) en bovendien zijn deze arbeidsinkomens beduidend lager (gemiddeld 64.600 BEF versus 71.200 BEF). Anderzijds doen Waalse huishoudens méér beroep op een sociaal zekerheidsinkomen (84% versus 78%) dat per uitkeringstrekkend huishouden gemiddeld hoger ligt dan in Vlaanderen (27.800 BEF versus 23.700 BEF). Per saldo hebben Waalse huishoudens een lager besteedbaar gezinsinkomen dan Vlaamse; een Vlaamse huishouden beschikt gemiddeld over 72.200 BEF daar waar een Waals huishouden gemiddeld slechts 65.700 BEF kan besteden. De inkomenskloof bedraagt in 1992 bijgevolg meer dan 9% (tabel 1.4).

Een dergelijk verschil is van vrij recente datum, in 1985 was de inkomenskloof nog slechts half zo groot. Deze divergentie is in de eerste plaats toe te schrijven aan een ongelijke regionale dynamiek van de arbeidsinkomens, het differentieel groeide in zeven jaar tijd van slechts 3% tot bijna 10%. De convergerende werking van het verkleinde interregionaal verschil in gemiddelde uitkering uit sociale zekerheid (van 22% naar 16%) werd getemperd door een sterker gegroeide afhankelijkheid van sociale zekerheid in Wallonië.

De evolutie is echter allerminst gelijklopend over de verschillende takken van de sociale zekerheid. In de sector van de werkloosheid was er zowel een sterkere aangroei van de afhankelijkheid in Wallonië als een sterkere stijging van de gemiddelde uitkering. Gemiddelde kinderbijslagen stegen in Wallonië veel sterker dan in Vlaanderen, een verschil van 5% groeide uit tot bijna 13%. In de sector van de pensioenen is er convergentie wat de

hoogte van de pensioenen betreft, het verschil nam af van 8% tot minder dan 4%. In deze sector is Vlaanderen aan een inhaalbeweging bezig, de aangroei van het gemiddeld pensioenbedrag verloopt sneller in Vlaanderen. Er blijft echter een aanzienlijk opnamesurplus bestaan in Wallonië (21%). Wat de brugpensioenen betreft is er effectief een omkering van de situatie, een uitgavensurplus van 13% in het voordeel van Wallonië in 1985 wordt in 1992 een uitgavensurplus van 5% in het voordeel van Vlaanderen. De opname in de beide regio's is in 1992 nagenoeg gelijk. Tenslotte, in de sector van de arbeidsongeschiktheidsuitkeringen is er sprake van een totale convergentie wat de uitkeringen betreft. De opname van dergelijke uitkeringen blijft in Wallonië aanzienlijk hoger als is ook hier sprake van een afname van het verschil.

Tabel 1.4 Percentage huishoudens naar type uitkering en hoogte van het gemiddeld uitkeringsbedrag per uitkeringstrekkend huishouden, Vlaanderen-Wallonië, 1985-1992 (in BEF per maand).

	% van alle huishoudens						Gemiddeld uitkering					
	Vlaanderen		Wallonië		verschil 1985	verschil 1992	Vlaanderen		Wallonië		verschil 1985	verschil 1992
	1985	1992	1985	1992			1985	1992	1985	1992		
Arbeidsinkomen	70,4	68,3	60,4	58,3	-15,1	-15,6	62.800	71.200	60.900	64.900	-3,1	-9,6
Sociaal zekerheidsinkomen	81,6	78,2	85,7	84,1	4,9	7,3	20.200	23.700	25.000	27.800	21,6	16,2
- Werkloosheid	10,8	12,9	13,6	20,9	23,4	49,7	17.900	14.400	19.900	18.100	10,7	23,3
- Brugpensioen	8,1	9,2	10,4	9,1	25,5	-1,0	36.000	41.500	40.900	39.500	12,9	-4,9
- Kinderbijslag	47,3	40,8	45,2	39,3	4,5	3,7	7.300	7.500	7.700	8.500	5,3	12,6
- Pensioen	20,0	24,2	23,7	29,7	17,2	20,8	30.100	34.000	32.600	35.300	8,0	3,7
- Overige uitkeringen	6,1	7,8	8,8	10,3	37,6	28,4	18.900	20.000	24.300	19.800	25,6	-1,0
Totaal beschikbaar gezinsinkomen	100,0	100,0	100,0	100,0			64.000	72.200	61.200	65.700	-4,5	-9,4

* Ziekte en invaliditeitsuitkeringen, arbeidsongevallen, beroepsziekten en uitkeringen aan minder-validen.

Bron: CSB-enquêtes.

Het Waalse inkomensdeficit situeert zich in 1992 overwegend bij haar actieve bevolking, bij de niet-meer-actieve bevolking is er nog steeds een bescheiden surplus al geven de cijfers aan dat de nivellering zich hier zeer snel voltrekt (tabel 1.5). Het sociaal zekerheids­surplus aan Waalse zijde is géén uitsluitend demografisch en historisch verschijnsel - een pensioenkwestie - maar is wel degelijk in belangrijke mate de consequentie van een verschillende economische situatie in de beide landsdelen. Het is in even belangrijke mate een intragenerationele transfer, een transfer tussen de actieve generaties in de beide gewesten, als het een intergenerationele transfer is.

Tabel 1.5 Gemiddeld inkomen per gezin, verschil Vlaanderen-Wallonië, 1985-1992.

	Gestandaardiseerd inkomen		Arbeidsinkomen *		Inkomen uit sociale zekerheid *	
	1985	1992	1985	1992	1985	1992
17-24	-18,8	-28,5	-42,5	-58,8	+75,3	+461,8
25-34	-10,3	-9,5	-14,4	-14,1	+16,5	+44,3
35-44	-1,5	-6,0	-7,6	-14,5	+19,8	+36,6
45-54	+0,5	-7,0	-9,2	-23,9	+29,5	+41,5
55-64	+3,5	+0,2	-19,7	-6,0	+46,0	+13,0
65-74	+4,5	+0,3	-	-	+6,0	+1,6
+75	+11,1	+10,3	-	-	+7,6	+2,2

* Berekend over alle gezinnen. De verschillen zijn bijgevolg in belangrijke mate een reflectie van de verschillende participatiegraad.

Bron: CSB-enquête.

Hoofdstuk 2. Determinanten der transferten

Analytisch kunnen de intercommunautaire verschillen inzake sociale zekerheidsuitgaven teruggevoerd worden tot demografische factoren (differentiële leeftijdsopbouw), sociaal-economische factoren (differentiële opname van uitkeringen) en de differentiële hoogte van uitkeringen. In wat volgt worden eerst de relevante verschillen beschreven. Vervolgens wordt aan de hand van een determinantenmodel het gewicht van elk der factoren in de verklaring der verschillen bepaald.

1. Demografische factoren

De Waalse bevolking is ouder dan de Vlaamse, vooral de 65- tot 74-jarigen zijn er relatief oververtegenwoordigd. Omgekeerd is de actieve bevolking (vooral de groep 35-44-jarigen) er relatief kleiner. Kinderen zijn in beide landsgedeelten ongeveer even sterk vertegenwoordigd. Voor een adequaat begrip van de Vlaamse inhaalbeweging in de sector van de pensioenen aan niet-bejaarden en de arbeidsongeschiktheidsuitkeringen is met name de daling van het aandeel van de 55- tot 65-jarigen van belang, een daling welke sterker was in Wallonië dan in Vlaanderen (zie tabel leeftijdsverdeling in bijlage).

Het demografische dependentiecijfer is in Wallonië derhalve hoger dan in Vlaanderen (25% in Vlaanderen versus 32% in Wallonië). Tussen 1985 en 1992 nemen de verschillen toe, vooral door de relatief sterkere toename van de leeftijdsgroep 65-74 jaar in de Waalse bevolking.

De demografische factor verklaart derhalve 29% van het Waalse uitgavensurplus en 32% van het Vlaamse bijdragensurplus (tabel 3.8). Aan de uitgavenzijde is het (negatieve) effect op de pensioenen van een oudere bevolking derhalve groter dan het (positieve) effect van een kleinere actieve bevolking op de werkloosheid en de arbeidsongeschiktheid. Door de thans snellere veroudering in Wallonië neemt het gewicht van de demografische factor in de verklaring van de transferten toe.

Tabel 2.1: Demografische dependentiecijfers.

	Vlaanderen		Wallonië	
	1985	1992	1985	1992
Niet-actieven/actieven	0,67	0,66	0,74	0,76
Niet-meer-actieven/actieven	0,22	0,25	0,21	0,32

Bron: CSB-enquêtes.

2. Sociaal-economische factoren

Binnen de *bevolking op actieve leeftijd* treden grote verschillen naar voren m.b.t. de activiteits- en tewerkstellingsgraden. In Wallonië is de tewerkstellingsgraad 10 procentpunten lager dan in Vlaanderen, de verschillen zijn vooral groot in de jongere leeftijdscategorieën. Bovendien is het aandeel deeltijds werkenden iets hoger in Wallonië. De lagere

tewerkstellingsgraad vormt het spiegelbeeld van (vooral) meer werkloosheid, iets meer bruggepensioneerden en meer arbeidsongeschikten alsook, in bijkomende orde, van meer studerende en thuiswerkende vrouwen. Tussen 1985 en 1992 nemen de verschillen toe, vooral door de stijging van het aandeel werklozen in de Waalse bevolking. Binnen de bevolking op actieve leeftijd is thans bijna 21% van de Walen aangewezen op één of andere uitkering van de sociale zekerheid (in 1985: 18%); in Vlaanderen bedraagt de afhankelijkheidsgraad zo'n 13%. Aldus verklaart de sociaal-economische factor een zeer aanzienlijk deel van het Waalse uitgavensurplus inzake werkloosheid een zeer aanzienlijk deel van het Waalse uitgavensurplus inzake werkloosheid en arbeidsongeschiktheidsuitkeringen. Omgekeerd verklaart deze factor in belangrijke mate het Vlaamse bijdragensurplus.

Tabel 2.2: Activiteitsstatus individuen, 1985-1992.

	Vlaanderen		Wallonië		Verskil	
	1985	1992	1985	1992	1985	1992
Werkend	55,8	62,6	49,5	51,9	-11,2	-17,0
Werkloos	6,6	5,3	8,4	11,2	+27,3	+111,0
Arbeidsongeschikt	2,1	2,5	4,2	3,8	+100,0	+52,0
Brugpensioen	4,3	5,2	5,8	5,6	+35,0	+8,0
Studerend	13,9	11,9	15,9	14,0	+14,0	+18,0
Andere	17,4	12,5	16,2	13,5	-6,9	+8,0

Bron: CSB-enquêtes.

Binnen de *niet-meer-actieve bevolking* is het aandeel individuele pensioentrekkers lager in Wallonië dan in Vlaanderen; van alle 60/65-plussers ontvangt in Vlaanderen 83% een eigen pensioen tegen 80% in Wallonië. Van 1985 naar 1992 neemt in beide landsgedeelten het aandeel individuele pensioentrekkers toe. De trendbeweging is evenwel sterker in Vlaanderen dan in Wallonië. Het Waalse pensioensurplus wordt derhalve uitsluitend verklaard door de differentiële leeftijdsopbouw van de bevolking en door de hoogte der uitgekeerde pensioenen (zie verder). De sociaal-economische factor (gebruik der uitkeringen) heeft een matig dempend effect op de verschillen.

Tabel 2.3: Aandeel van het deeltijds werk, 1985-1992.

	Vlaanderen		Wallonië		Verskil	
	1985	1992	1985	1992	1985	1992
Deeltijds/alle werkenden	0,16	0,17	0,17	0,19	+6,25	+11,8

Bron: CSB-enquêtes.

Tabel 2.4: Aandeel pensioentrekkers in populatie bejaarden, 1985-1992.

	Vlaanderen		Wallonië		Verskil	
	1985	1992	1985	1992	1985	1992
Pensioentrekkers/bejaarden	0,71	0,83	0,72	0,80	+1,4	-3,6

Bron: CSB-enquêtes.

3. Niveau der uitkeringen

Het gemiddeld niveau van de Waalse vervangingsinkomens is globaal zo'n 900 BEF per maand hoger dan in Vlaanderen. De werkloosheidsuitkeringen liggen in Wallonië 3.200 BEF hoger dan in Vlaanderen; de pensioenen zijn er 2.700 BEF hoger. Het hoger gemiddeld Waalse pensioenbedrag moet verklaard worden door hogere lonen in het verleden. Inzake werkloosheidsuitkeringen worden de verschillen vooral verklaard door een groter aandeel werkloze gezinshoofden en gezinnen met 2 werklozen. Deze verschillen zijn overigens toegenomen. Brugpensioenen en arbeidsongeschiktheidsuitkeringen liggen in beide landsgedeelten op een vergelijkbaar niveau (zij het iets lager in Wallonië).

Tabel 2.5: Gemiddelde uitkeringsniveaus per uitkeringstrekkend individu, 1985-1992.

	Vlaanderen		Wallonië		Verschil	
	1985	1992	1985	1992	1985	1992
Werkloos	16.000	13.700	18.700	16.900	+16,8	+23,3
Brugpensioen	32.600	37.300	37.100	37.100	+13,8	-0,5
Arbeidsongeschikt	19.300	21.000	24.200	20.100	+25,3	-4,2
Pensioen	25.200	25.900	27.300	28.600	+8,3	+10,4
Vervangingsuitkering	23.600	24.100	26.300	25.000	+11,4	+3,7
Arbeidsinkomen	41.800	44.300	41.900	43.200	-0,2	-2,9

Bron: CSB-enquêtes.

Het hoger niveau van de uitkeringen verklaart derhalve een belangrijk (maar zeker niet het grootste) deel van het Waalse uitgavensurplus inzake werkloosheid en pensioenen. Van 1985 naar 1991 neemt het gewicht van deze factor in de verklaring der transferten af, vooral als gevolg van de stijging van de gemiddelde brugpensioenen en arbeidsongeschiktheidsuitkeringen in Vlaanderen. In de takken 'werkloosheid' en 'pensioenen' wordt het gewicht van het differentiële uitkeringsniveau daarentegen van groter belang.

Ter verklaring van het Vlaamse bijdragensurplus treeds thans (in 1992, nog niet in 1985) ook het hoger gemiddeld Vlaamse arbeidsinkomen als factor naar voren. Hoewel demografische en sociaal-economische discrepanties (meer personen op actieve leeftijd en binnen deze groep meer werkenden) dominant blijven staat het hoger arbeidsinkomen in Vlaanderen (3% hoger) voor zowat 9% van het bijdragensurplus. Dit verschil moet onderstreept worden omdat hier kennelijk sprake is van een trendbreuk.

Tabel 2.6: Gemiddelde pensioenen per uitkeringscategorie, 1985-1992.

	1985				1992			
	Vlaanderen		Wallonië		Vlaanderen		Wallonië	
	%	Gem. uitk.	%	Gem. uitk.	%	Gem. uitk.	%	Gem. uitk.
Alleenstaande	70,0	23.500	74,3	26.500	81,0	25.900	81,6	27.700
Gezinshoofd	30,0	34.000	25,7	37.700	19,0	38.000	18,4	39.900

Bron: CSB-enquêtes.

Tabel 2.7: Gemiddelde werkloosheidsuitkeringen per uitkeringscategorie, 1985-1992.

	1985				1992			
	Vlaanderen		Wallonië		Vlaanderen		Wallonië	
	%	Gem. uitk.	%	Gem. uitk.	%	Gem. uitk.	%	Gem. uitk.
Gezinshoofd	17,3	26.000	25,7	27.200	10,7	24.300	23,4	26.500
Samenwonende	75,2	14.200	65,7	15.400	81,6	11.700	68,4	13.100
Alleenstaande	7,5	19.900	8,6	18.700	7,8	19.600	8,3	20.600

Bron: CSB-enquêtes.

4. Relatief aandeel der determinanten

Het Waalse uitgavensurplus inzake vervangingsinkomens wordt voor 29% verklaard door de oudere bevolkingsstructuur (d.w.z. meer pensioenen), voor 39% door de hogere opname van uitkeringen (met name werkloosheidsuitkeringen) en voor 32% door de hogere uitkeringsniveaus (vooral in werkloosheid en pensioenen). Het pensioensurplus wordt voor 75% verklaard door de oudere leeftijdsstructuur en voor 36% door hogere pensioenen verklaard. Beide factoren compenseren ruimschoots het feit dat binnen de niet-meer actieve bevolking het aantal individuele pensioentrekkers iets lager is in Wallonië. Het werkloosheidssurplus wordt vooral veroorzaakt door een hogere werkloosheidsgraad en, in mindere mate, door hogere uitkeringen. Het surplus inzake arbeidsongeschiktheidsuitkeringen vindt zijn enige verklaring in een hogere arbeidsongeschiktheidsincidentie binnen de Waalse bevolking op actieve leeftijd.

Het *Vlaamse bijdragensurplus* wordt voor 60% verklaard door een hogere tewerkstellingsgraad, voor 32% door een groter aandeel potentieel tewerkgestelden (relatief groter aandeel van bevolking op actieve leeftijd) en voor 9% door hogere arbeidsinkomens.

Samengevat treden uit de analyse van de evolutie der Vlaams-Waalse transferten 3 samenhangende tendensen naar voren: *ten eerste*, een vermindering van de verschillen in de takken pensioenen, brugpensioenen en arbeidsongeschiktheid (zowel in aantallen als niveau); *ten tweede*, een bijzonder sterke toename van de verschillen in de tak werkloosheid (zowel in aantallen als in niveau) en, *ten derde*, een toename van de verschillen inzake arbeidsinkomens en, derhalve, sociale bijdragen (zowel in aantallen als niveaus).

Deze tendensen bevestigen het reeds vroeger voorzichtig geformuleerde vermoeden (zie De Lathouwer, 1990) dat de verschillen tussen de landsdelen bij de oudere generatie de neiging vertonen om af te nemen. Omgekeerd wijzen de ontwikkelingen bij de jonge actieve generatie op verdere divergentie, als gevolg van het structureel economisch achterblijven van het Waalse gewest op het Vlaamse. De transferten worden minder intergenerationeel van aard en meer intragenerationeel, inz. van werkenden naar werklozen.

Tabel 2.8 Relatief aandeel der factoren in intercommunautaire uitgavenverschillen, 1992.

	Demografische factor	Aantal uitkeringstrekkers	Uitkeringsniveau
Werkloosheid	-8,5	85,8	22,1
Brugpensioen	0,0	0,0	0,0
Arbeidsongeschiktheid	-17,5	139,2	-23,9
Pensioen	75,1	-9,5	35,8
Totaal vervangingsinkomen	29,1	39,2	32,0
Arbeidsinkomen	32,5	58,9	8,8

Bron: CSB-enquêtes.

Hoofdstuk 3. De doelmatigheid van de sociale zekerheid: regionale aspecten

1. Armoede en bestaansonzekerheid in Vlaanderen en Wallonië

Ondanks het uitgavensurplus kent Wallonië verhoudingsgewijs meer bestaansonzekerheid en armoede dan Vlaanderen; ongeveer 16% Vlaamse gezinnen is bestaansonzeker en 5% zijn arm te noemen, in Wallonië is dat respectievelijk 21% en 8% (tabel 3.1).

Tabel 3.1 Sociale structuur van de armoede en bestaansonzekerheid, 1985-1992.

	Bestaansonzekerheid (CSB-norm)				Armoede (EG-norm)			
	Vlaanderen		Wallonië		Vlaanderen		Wallonië	
	1985	1992	1985	1992	1985	1992	1985	1992
Alle gezinnen	21,0	16,3	22,6	21,4	5,4	5,0	7,6	8,4
Leeftijd gezinshoofd								
-16-24	19,8	16,2	41,8	50,8	7,0	11,6	13,9	29,3
-25-49	13,5	8,0	21,3	17,4	4,3	3,3	9,6	7,6
-50-64	24,2	17,3	20,1	19,3	4,1	4,4	4,8	6,3
-65-74	29,7	26,5	21,8	21,3	8,3	7,7	5,5	7,3
-75+	43,6	43,6	30,8	34,4	10,9	9,3	7,0	10,9
Activiteit gezinshoofd								
- tewerkgesteld	10,6	5,3	13,8	8,9	2,4	2,0	4,2	3,3
- pensioen	34,5	30,5	23,8	24,3	8,1	7,9	4,7	8,2
- werkloos	62,2	60,2	60,3	71,5	22,4	19,3	35,5	29,2
- ziek/invaliden	41,6	48,2	38,2	35,6	7,9	13,3	13,7	11,4
Huishoudtype								
- 1 bejaarde	40,9	49,2	31,7	38,8	4,9	5,4	5,6	8,6
- 1 actieve	25,6	22,1	35,5	24,3	4,7	3,7	7,1	2,9
- 2 bejaarden	34,5	27,6	18,7	15,8	13,9	13,7	8,3	9,5
- 1 actieve + 1 bejaarde	22,8	18,9	16,4	10,0	4,4	4,7	0,8	4,6
- 2 actieven	22,8	11,3	20,1	18,8	3,2	4,5	4,1	8,1
- 2 actieven + 1 kind	15,2	9,8	21,6	14,7	3,3	2,7	7,2	4,7
- 2 actieven + 2 kinderen	13,5	5,1	20,3	19,8	3,7	1,6	9,4	12,3
- 2 actieven + 3 kinderen	7,5	2,0	19,2	13,2	4,6	2,0	15,8	11,4

Bron: CSB-enquêtes.

Tabel 3.2 Doelmatigheid van de sociale zekerheid, gemeten naar EG-norm, 1985-1992.

	Alle huishoudens				Huishoudens met sociale zekerheid				Huishoudens met uitsluitend sociale zekerheid			
	Vlaanderen		Wallonië		Vlaanderen		Wallonië		Vlaanderen		Wallonië	
	'85	'92	'85	'92	'85	'92	'85	'92	'85	'92	'85	'92
Bestaanszeker zonder sociale zekerheid	63,3	62,7	51,5	49,7	53,0	53,4	44,1	40,7	0,0	0,0	0,0	0,0
Uit armoede dankzij sociale zekerheid	33,3	32,3	41,0	41,9	40,8	41,3	47,8	49,9	88,4	88,5	88,2	83,4
In armoede ondanks sociale zekerheid	5,4	5,0	7,6	8,4	6,2	5,4	8,0	9,4	11,6	11,5	11,8	16,6
Aandeel in bevolking	100,0	100,0	100,0	100,0	81,6	78,2	85,7	84,1	24,2	25,2	34,0	33,1

Bron: CSB-enquêtes, 1985-1992.

In 1985 lag bestaansonzekerheid nog op een gelijkaardig niveau in de beide regio's, maar armoede was toen reeds hoger in Wallonië. Sinds 1985 evolueerde Vlaanderen in relatief gunstige zin, bestaansonzekerheid daalde er aanzienlijk, terwijl de situatie in Wallonië veler ongunstig evolueerde, met name nam armoede verder toe.

2. Sociale structuur van armoede en bestaansonzekerheid

Er loopt een markante communautaire breuklijn door de generationele structuur van de bestaansonzekerheid, een breuklijn welke met name relevant is voor het inschatten van de toekomstige ontwikkeling van behoeften en bestaansonzekerheid in de beide regio's (tabel 3.1). In Wallonië is bestaansonzekerheid uitgesproken hoog bij de actieve, vooral de jonge actieve generatie, bij tewerkgestelden, (jonge) gezinnen met kinderen, alleenstaanden met kinderen, werklozen terwijl er in Vlaanderen significant meer bestaansonzekerheid voorkomt bij bejaarden. Zeer frappant is het gegeven dat vooral armoede bij jonge gezinnen en gezinnen met kinderen in Wallonië een veelvoud is van de armoedeniveaus bij dezelfde categorieën in Vlaanderen; bij gezinnen met twee kinderen en meer is de armoede in Wallonië het zesvoudige (12%) van het peil in Vlaanderen. We verwijzen in dit verband naar de uitgesproken interregionale verschillen inzake werkloosheid en arbeidsinkomens.

3. Afhankelijkheid van sociale zekerheid

Gezinnen in Wallonië zijn aanmerkelijk sterker afhankelijk van sociale zekerheidsuitkeringen als inkomensbron willen ze van armoede gespaard blijven (tabel 3.2.). Indien men rekenkundig de huidige sociale zekerheidsuitkeringen (pensioenen, werkloosheidsuitkeringen en dergelijke, inclusief kinderbijslagen) uit het gezinsinkomen verwijderd heeft 63% van de gezinnen in Vlaanderen nog steeds een inkomen dat de armoededrempel overstijgt, zelfs indien gederfde sociale bijdragen niet worden terug toegevoegd aan het inkomen en compenserende initiatieven buiten beschouwing worden gelaten. In Wallonië komt slechts 50% boven de armoededrempel uit. Volgens dezelfde werkwijze gerekend vindt men dat 42% van de Waalse huishoudens de armoede ontlopen dankzij de sociale zekerheid, in Vlaanderen is dat 32%. De relatieve doelmatigheid van de sociale zekerheid in Wallonië compenseert

echter onvoldoende de grotere pre-transfer afhankelijk en als gevolg blijft een aanzienlijke groep arm (8%). Een onrustbarende evolutie doet zich met name voor bij de 33% Waalse huishoudens die uitsluitend een inkomen uit sociale zekerheid trekken; in tegenstelling tot Vlaanderen, waar deze groep ongeveer 25% bedraagt, is er een duidelijke afname van de doelmatigheid van de sociale zekerheid, 17% van deze groep blijft arm ondanks sociale zekerheid, een verhoging van 5 procentpunten ten opzichte van 1985.

4. De sociale gevolgen van de intercommunautaire transferten

Middels een simulatieprogramma werd nagegaan wat de impact zou zijn van een intercommunautaire egalisatie van bijdragen en uitgaven per hoofd van de bevolking (tabel 3.3.). Het bijdragensurplus (werknemersbijdragen) per hoofd van de Vlaamse bevolking werd geschat op 730 BEF per maand. Het Waalse uitgavensurplus werd gemeten als 2.060 BEF per maand per hoofd van de bevolking. Een lineaire egalisatie zou verregaande consequenties hebben: armoede zou in Wallonië verdubbelen van 8% naar 17% en zou daarmee bijna 4 maal zo hoog worden als in Vlaanderen. Een dergelijke operatie zou uiteraard een gevoelige vermindering van het gemiddeld besteedbaar inkomen in Wallonië veroorzaken, de inkomens kloof tussen Vlaanderen en Wallonië zou tot bijna 20% uitgroeien, maar zou vooral ook in een gevoelige toename van de ongelijkheid in Wallonië resulteren.

Tabel 3.3 Egalisatie van per capita inkomsten/uitgaven voor sociale zekerheid (simulatie-resultaten)*.

	Vlaanderen		Wallonië		Vlaanderen+Wallonië	
	Huidig	Simulatie	Huidig	Simulatie	Huidig	Simulatie
% BOZ						
- CSB-norm	21,4	15,9	21,4	33,8	18,2	22,4
- EG-norm	5,0	4,7	8,4	17,2	6,2	9,2
Gemiddeld beschikbaar inkomen	71.965	73.425	65.570	60.593	69.664	68.808
Theil ongelijkheidscoëfficiënt	0,143	0,146	0,142	0,176	0,143	0,160

* De Vlaamse arbeidsinkomens werden verhoogd overeenkomstig het Vlaamse bijdragensurplus (3% van het arbeidsinkomen). Het Waalse uitgavensurplus (24,8%) werd op een evenredige wijze in mindering gebracht van de Waalse vervangingsinkomens.

Bron: MISIM-CSB.

Hiermee is bevestigd dat de intercommunautaire sociale zekerheidstransferten een belangrijke inkomens- en welvaartsnivellerende functie hebben. Zonder de sociale transferten zou België als geheel gekenmerkt worden door meer bestaansonzekerheid (22% i.p.v. 18%), meer armoede (9% i.p.v. 6%) en een behoorlijk ongelijkere inkomensverdeling (+12%).

Hoofdstuk 4. De intercommunautaire verdeling en doelmatigheid van de kinderbijslag en de gezinsfiscaliteit

In dit hoofdstuk wordt de studie naar de regionale transferten inzake kinderbijslagen aangevuld met de analyse van de regionale verschillen inzake belastingverminderingen voor kinderen ten laste. Dit wordt verantwoord, eensdeels, door het feit dat de belastingverminderingen (thans forfaitaire verhogingen van de belastingvrije som) deels dezelfde horizontale verdelingsfunctie vervullen als de kinderbijslagen en, anderdeels, door de overweging dat mogelijke herzieningen van het kinderbijslagstelsel tevens een herziening veronderstellen van de gezinsfiscaliteit (zie Cantillon, 1994). Aldus wordt hier een ruimere notie 'sociale zekerheid' gehanteerd, nl. sociale zekerheid gevormd door het geheel van instellingen en voorzieningen dat erop gericht is een bepaald bestaansniveau te handhaven (Berghman, 1986).

De verbijzondering van deze studie naar de fiscale en sociale zekerheidsuitgaven voor gezinnen met kinderen wordt verantwoord door de resultaten in voorgaande delen, te weten de groeiende inkomens- en welvaartsverschillen tussen Vlaamse en Waalse jonge gezinnen en de toename der transferten in de sfeer van de werkloosheid en de kinderbijslagen (i.t.t. de globale vermindering van het transfert-volume).

1. De verdeling van kinderbijslag en belastingvermindering voor kinderen ten laste

Conform de administratieve RKW-gegevens (zie tabel B1.1 in bijlage 1) wijzen de CSB-gegevens op een gemiddeld hogere uitgave inzake kinderbijslagen in Wallonië. Het uitgaven-surplus bedraagt 11,6%. Omgekeerd zijn de fiscale uitgaven inzake belastingvermindering voor kinderen ten laste hoger in Vlaanderen dan in Wallonië. Het Vlaamse uitgaven-surplus bedraagt 11,3%. Door de fiscale uitgaven mee in rekening te brengen wordt het globale Waalse sociale uitgaven-surplus inzake tegemoetkomingen aan gezinnen met kinderen ongeveer gehalveerd (van 11,6% naar 5,8%).

Het *Waalse fiscale uitgaven-deficit* moet teruggevoerd worden tot gemiddeld lagere inkomens en een groter aantal drie- of meer-kind gezinnen², d.w.z. een groter aantal gezinnen die niet kunnen genieten van de belastingvermindering omdat de vermindering groter is dan de verschuldigde belasting.

Omgekeerd, kan het *Waalse uitgaven-surplus inzake kinderbijslag* worden verklaard door (1) meer rechthebbenden op verhoogde kinderbijslag wegens werkloosheid, pensionering of invaliditeit (deze rechthebbenden hebben bovendien gemiddeld meer kinderen, cfr. tabel B1.4

² De niet-opname van de belastingvermindering voor kinderen ten laste situeert zich voor 87% bij huishoudens met 3 of meer kinderen.

Tabel: Niet opgenomen belastingvermindering voor kinderen ten laste naar aantal kinderen, België, 1992.

	Bedrag in steekproef	
Huishoudens met één kind	26.030	4,7
Huishoudens met twee kinderen	46.136	8,3
Huishoudens met drie of meer kinderen	482.820	87,0
Totaal	554.986	100,0

in bijlage 1) en (2) meer kinderen van hogere rang en meer oudere kinderen in Wallonië (zie de verdelingen in de werknemersregeling in bijlage 1).

Tabel 4.1 Gemiddeld maandelijks inkomen uit kinderbijslag en belastingvermindering voor kinderen ten laste per hoofd van de bevolking en per huishouden, Vlaanderen-Wallonië, 1992.

	Vlaanderen	Wallonië	% verschil *
<i>Gemiddelde per hoofd van de bevolking</i>			
- kinderbijslag	1.140	1.280	+11,6
- belastingvermindering voor kinderen ten laste	320	280	-11,3
Totaal	1.450	1.530	+5,8
<i>Gemiddelde over alle huishoudens met kinderen</i>			
- kinderbijslag	7.490	8.420	+7,9
- belastingvermindering voor kinderen ten laste	2.130	1.870	-9,1
Totaal	9.620	10.290	+4,4

* Verschil als % van gemiddelde over Vlaanderen en Wallonië samen.

Bron: CSB-enquêtes, 1992, MISIM-CSB.

2. Determinanten van de verschillen

Het *gemiddeld aantal kinderen per huishouden*, over alle huishoudens beschouwd, is quasi gelijk in beide gewesten: 0,73 kinderen in Vlaanderen, 0,71 kinderen per gezin in Wallonië (tabel 4.2). In Wallonië is evenwel het percentage huishoudens zonder kinderen hoger. Dit wordt gecompenseerd door een hoger gemiddeld aantal kinderen onder de huishoudens met kinderen. Onder de huishoudens met kinderen blijken de huishoudens met één kind in Vlaanderen sterker vertegenwoordigd te zijn, terwijl in Wallonië het geval is voor grotere gezinnen.

Tabel 4.2 % huishoudens met kinderen per gewest en gemiddeld aantal kinderen per huishouden.

	Vlaanderen	Wallonië
<i>Alle huishoudens</i>		
Huishoudens zonder kinderen	59,6	61,5
Gemiddeld aantal kinderen per huishouden	0,73	0,71
<i>Enkel huishoudens met kinderen</i>		
% huishoudens met 1 kind	35,2	34,3
% huishoudens met 2 kinderen	39,6	39,0
% huishoudens met 3 en meer kinderen	25,1	26,7
Gemiddeld aantal kinderen per huishouden	2,0	2,1

Bron: CSB-enquêtes, 1992.

Naar *leeftijd* zijn in Wallonië de jongste en oudste leeftijdsgroepen sterker vertegenwoordigd dan in Vlaanderen, terwijl de tussenliggende leeftijdsgroepen relatief minder vertegenwoordigd zijn (tabel 4.3).

Tabel 4.3 Leeftijd van de kinderen naar gewest, 1992.

	Vlaanderen	Wallonië
0-5 jaar	27,2	29,2
6-11 jaar	30,3	27,9
12-15 jaar	18,6	16,3
+15 jaar	24,0	26,6
Totaal	100,0	100,0

Bron: CSB-enquêtes, 1992.

Over de huishoudens met kinderen wordt in Vlaanderen een veel hogere *tewerkstellingsgraad* van het gezinshoofd geregistreerd: 90% in Vlaanderen, t.o.v. 78% in Wallonië (tabel 4.4.).

Tabel 4.4 Percentage huishoudens met een tewerkgesteld gezinshoofd naar gewest, 1992.

	Vlaanderen	Wallonië
Gezinshoofd tewerkgesteld	90,7	78,0
Gezinshoofd niet-tewerkgesteld	9,3	22,0
Totaal	100,0	100,0

Bron: CSB-enquêtes, 1992.

In wat volgt wordt d.m.v. een determinantenanalyse het relatieve gewicht in de differentiële opname van kinderbijslag bepaald. Daarnaast wordt via een regressie-analyse de rol van de factor 'gewest' in de hoogte van de kinderbijslag nagegaan.

Aangezien in het CSB-bestand enkel het globaal bedrag aan kinderbijslag per huishouden bekend is en niet het bedrag per kind wordt de determinantenanalyse op huishoudniveau uitgevoerd. Hetgeen verklaard wordt is hier dus niet het verschil in gemiddelde kinderbijslag per hoofd van de bevolking, maar wel het verschil in gemiddelde kinderbijslag per huishouden. De factoren die in het determinantenmodel werden opgenomen zijn: de verdeling van het aantal kinderen, het al of niet tewerkgesteld zijn van het gezinshoofd en de gemiddelde kinderbijslag.

Uit de resultaten (tabel 4.5) blijkt dat het verschil in gemiddelde kinderbijslag per huishouden voor 48% wordt veroorzaakt door de tewerkstellingsgraad van gezinshoofden. Bijna de helft van het verschil is dus toe te schrijven aan de verhoogde kinderbijslag voor gezinnen waarvan de rechthebbende werkloos, gepensioneerd of invalide is. Daarnaast is 60% toe te schrijven aan factoren die met de samenstelling van de populatie rechtgevend kinderen verband houden (wezen, rang, leeftijd, mindervaliditeit). De factor ‘aantal kinderen’ dempt het verschil enigszins. Dit kan vooral worden toegeschreven aan het groter aantal gezinnen zonder kinderen in Wallonië.

Tabel 4.5 Determinanten van verschillen in gemiddelde kinderbijslag per huishouden tussen Vlaanderen en Wallonië, 1992.

	Aantal kinderen	Tewerkstellingsgraad gezinshoofd	Hoogte kinderbijslag
Kinderbijslag	-12,4	48,0	63,6

Bron: CSB-enquêtes, 1992.

Via een regressie-analyse kan nu worden nagegaan of de hoogte van de kinderbijslag naast een aantal objectieve factoren nog wordt beïnvloed door specifieke gewestgebonden factoren³. Hierbij moet evenwel opgemerkt worden dat niet alle objectieve factoren gekend zijn. De factoren die in de regressie-analyse kunnen worden opgenomen zijn: aantal kinderen in het huishouden, de tewerkstellingssituatie van het gezinshoofd, het gewest waarin het gezin woont, de leeftijd van de kinderen en het al dan niet aanwezig zijn van een gehandicapt kind in het huishouden.

³ In deze analyse wordt gebruik gemaakt van de gegevens van het gezinsdemografisch panel daar deze informatie bevatten over het al dan niet aanwezig zijn van een gehandicapt kind in het huishouden.

Tabel 4.6 Resultaten regressie-analyse, enkel Vlaanderen en Wallonië, 1992 *.

	B	B	Sign. T
<i>Tewerkstelling gezinshoofd</i> (1 = tewerkgesteld; 2 = niet tewerkgesteld)	1.944	.104	.0000
- <i>Aantal kinderen</i>	4.999	.717	.0000
- <i>Totale leeftijd van alle kinderen samen</i>	90	.230	.0000
- <i>Huishouden met gehandicapt kind</i> (1 = ja; 2 = neen)	-6.385	-.128	.0000
- <i>Gewest</i>	203	.014	.2578
- <i>Constante</i>	7.404		.0000

Bron: CSB-enquêtes, 1992.

De analyse toont een verwaarloosbaar effect van het variabele ‘gewest’ op de hoogte van de kinderbijslag. Het gevonden effect op basis van de steekproefgegevens mag zelfs niet met de gebruikelijke zekerheid (95%) doorgetrokken worden naar de volledige populatie. We kunnen m.a.w. op basis van dit resultaat niet besluiten dat er inzake kinderbijslag een specifiek gewestgebonden effect bestaat. Evenwel is het mogelijke dat er indirecte effecten bestaan, bijvoorbeeld via differentiële toekenning van statuten die aanleiding geven tot een verhoogde kinderbijslag. Dit laatste kan evenwel op basis van de steekproefgegevens niet worden nagegaan.

3. De sociale doelmatigheid van de kinderbijslag en de belastingvermindering voor kinderen ten laste

In hoofdstuk 1 werd reeds gewezen op de zeer aanzienlijke verschillen in het welvaartsniveau tussen de gewesten. Dit uitte zich in een aanzienlijk lager gemiddeld gezinsinkomen en een hogere incidentie van bestaansonzekerheid en armoede in Wallonië. In deze paragraaf wordt de aandacht toegespitst op welvaartsverschillen tussen huishoudens met kinderen in beide gewesten.

Uit tabel 4.7 blijkt dat de welvaartsverschillen in sterkere mate optreden bij huishoudens met twee of meer kinderen. Het gemiddeld inkomen ligt voor deze huishoudens in Vlaanderen 14% tot 20% hoger, terwijl voor huishoudens zonder kinderen of met één kind het verschil slechts 6% à 7% bedraagt. In Wallonië bevindt 1/3 van de huishoudens met kinderen zich in de onderste drie welvaartsdecielen, waar dit in Vlaanderen slechts voor 1/5 van deze huishoudens het geval is. In Vlaanderen bevinden huishoudens met kinderen zich in veel sterkere mate in de middenregionen van de welvaartsverdeling (48,3% in decielen 4 tot en met 7, 40,3% in Wallonië) (tabel 4.8).

Tabel 4.7 Gemiddeld maandelijks gezinsinkomen naar aantal kinderen, Vlaanderen en Wallonië, 1992.

Aantal kinderen	Vlaanderen	Wallonië	Vlaanderen/Wallonië
0	59.622	56.168	+6,1%
1	80.777	75.546	+6,9%
2	95.901	84.139	+14,0%
3 en meer	101.039	84.608	+19,4%
Totaal	72.200	65.900	+9,9%

Bron: CSB-enquêtes, 1992.

Tabel 4.8 Procentuele verdeling van het aantal huishoudens met kinderen naar welvaartsdecielen, Vlaanderen en Wallonië, 1992.

Welvaartsdeciel	Vlaanderen	Wallonië
1	5,5	10,6
2	6,7	11,7
3	10,1	11,3
4	10,9	7,2
5	11,5	10,9
6	13,2	11,5
7	12,7	10,9
8	10,6	9,2
9	11,2	9,7
10	7,6	7,2
Totaal	100,0	100,0

Bron: CSB-enquêtes, 1992.

Vooraf onder huishoudens met twee kinderen is er in Wallonië een veel grotere armoede en bestaansonzekerheidsincidentie dan in Vlaanderen: 6,5% bestaansonzeker in Vlaanderen en 22,9% in Wallonië; 2,6% armen in Vlaanderen en 12,8% in Wallonië (tabel 4,9). Ook voor huishoudens met drie of meer kinderen is het risico op bestaansonzekerheid of armoede in Wallonië dubbel zo hoog dan in Vlaanderen.

Tabel 4.9 Percentage bestaansonzekere en arme huishoudens in Vlaanderen en Wallonië naar aantal kinderen, 1992.

Aantal kinderen	CSB-lijn		EG-lijn	
	Vlaanderen	Wallonië	Vlaanderen	Wallonië
0	21,6	21,6	5,6	6,9
1	10,9	21,3	3,0	5,9
2	6,5	22,9	2,6	12,8
3 en meer	7,3	16,3	9,7	17,8
	16,3	21,4	5,0	8,4

Bron: CSB-enquêtes, 1992.

Ingevolge de hierboven beschreven verschillen in welvaartspositie van gezinnen met kinderen komen ook de gezinsgebonden sociale en fiscale uitgaven in Wallonië meer terecht bij groepen met een lagere welvaart. In Wallonië komt 38% van de kinderbijslag en 29% van de belastingverminderingen voor kinderen ten laste terecht in de onderste drie welvaartsdecielen. In Vlaanderen is dit respectievelijk 23% en 19% (tabel 4.10).

Tabel 4.10 Percentage van globale uitgaven voor kinderbijslag en belastingvermindering voor kinderen ten laste in laagste drie welvaartsdecielen, Vlaanderen-Wallonië, 1992.

	Vlaanderen	Wallonië
Kinderbijslag (1)	23,0	38,6
Belastingvermindering voor kinderen ten laste (2)	19,4	29,2
(1) + (2)	22,2	37,0

Bron: CSB-enquêtes, 1992.

Inzake doelmatigheid⁴ weegt de kinderbijslag globaal veel zwaarder door dan de belastingvermindering. Dit is, gezien de hoogte van de gemiddelde bedragen niet verwonderlijk. Voor België als geheel wordt 13,4% van de huishoudens met kinderen bestaanszeker door de kinderbijslag en 9% komt hierdoor boven de strenge EG-armoedelijijn. Voor de belastingvermindering is dit respectievelijk 2,9% en 1,2% (tabel 4.12 en tabel 4.13).

Naar de gewesten toe kan een opvallend verschil in behoeften aan inkomensteun worden waargenomen. In Vlaanderen zou 9,4% van de huishoudens met kinderen arm zijn zonder de kinderbijslag. In Wallonië is dit 25%. Vooral bij huishoudens met twee en drie kinderen zijn de verschillen tussen de Gewesten groot. In beide landsdelen wordt ongeveer 60% van de huishoudens die zonder kinderbijslag bestaansonzeker zouden zijn boven de armoedegrens getild door deze uitkering (tabel 4.14 en tabel 4.15).

Indien de ruimere CSB-norm wordt gehanteerd blijkt dat in Vlaanderen 16,5% van de huishoudens met kinderen bestaansonzeker zou zijn zonder kinderbijslag, in Wallonië 34,4%. In Vlaanderen wordt ongeveer 51% van deze huishoudens bestaanszeker door de

⁴ Doelmatigheid wordt hier, zoals in deel I, gedefinieerd als de mate waarin de kinderbijslag/belastingvermindering erin slaagt huishoudens boven de armoedelijijn te tillen.

kinderbijslag, in Wallonië 38,9%. In Vlaanderen en Wallonië blijven respectievelijk 12% en 21% van alle huishoudens met kinderen bestaansonzeker (tabel 4.16 en tabel 4.17).

De impact van de belastingverminderingen voor kinderen ten laste is veel kleiner dan deze van de kinderbijslag. In Vlaanderen heeft minder dan 1% van de huishoudens met kinderen deze financiële steun nodig om boven de armoedelij n te komen; 2% komt door de belastingvermindering boven de ruime CSB-norm. In Wallonië is dit respectievelijk 1,8% en 2,9%.

Tabel 4.11 Percentage huishoudens naar bestaanszekerheid (volgens CSB-norm) voor en na kinderbijslag en belastingvermindering voor kinderen ten laste, België, 1992.

	Alle huishoudens met kinderen	Huishoudens met x kind(eren)			
		1	2	3	4 en +
BZ voor kinderbijslag	77,0	79,9	78,8	70,8	55,6
BZ door kinderbijslag	10,8	7,1	8,3	22,6	30,0
BOZ ondanks kinderbijslag	12,2	13,0	12,9	6,6	14,4
BZ voor belastingvermindering	85,7	86,4	84,7	88,0	81,0
BZ door belastingvermindering	2,1	0,5	2,4	5,4	4,6
BOZ ondanks belastingvermindering	12,2	13,0	12,9	6,6	14,4
BZ voor kinderbijslag én belastingvermindering	74,5	79,2	77,3	62,4	45,2
BZ door kinderbijslag én belastingvermindering	13,3	7,8	9,8	31,0	40,4
BOZ ondanks kinderbijslag én belastingvermindering	12,2	13,0	12,9	6,6	14,4

Bron: MISIM-CSB.

Tabel 4.12 Percentage huishoudens naar bestaanszekerheid (volgens EG-norm) voor en na kinderbijslag en belastingvermindering voor kinderen ten laste, België, 1992.

	Alle huishoudens met kinderen	Huishoudens met x kind(eren)			
		1	2	3	4 en +
BZ door kinderbijslag	8,9	3,0	7,9	23,3	29,4
BZ door belastingvermindering	1,2	0,0	0,4	3,6	10,0
BZ door kinderbijslag én belastingvermindering	10,6	3,0	9,5	30,0	33,3
BOZ ondanks kinderbijslag én belastingvermindering	5,8	3,5	6,1	5,4	24,4

Bron: MISIM-CSB.

Tabel 4.13 Percentage huishoudens naar bestaanszekerheid (volgens EG-norm) voor en na kinderbijslag en belastingvermindering voor kinderen ten laste, Vlaanderen, 1992.

	Alle huishoudens met kinderen	Huishoudens met x kind(eren)			
		1	2	3	4 en +
BZ door kinderbijslag	5,7	1,7	5,2	17,0	17,0
BZ door belastingvermindering	0,8	0,0	0,4	3,1	5,5
BZ door kinderbijslag én belastingvermindering	7,9	1,7	6,8	26,3	23,3
BOZ ondanks kinderbijslag én belastingvermindering	3,7	2,7	2,9	1,9	23,6

Bron: MISIM-CSB.

Tabel 4.14 Percentage huishoudens naar bestaanszekerheid (volgens EG-norm) voor en na kinderbijslag en belastingvermindering voor kinderen ten laste, Wallonië, 1992.

	Alle huishoudens met kinderen	Huishoudens met x kind(eren)			
		1	2	3	4 en +
BZ door kinderbijslag	14,3	5,0	12,3	36,1	47,6
BZ door belastingvermindering	1,8	0,0	0,5	5,4	15,3
BZ door kinderbijslag én belastingvermindering	15,8	5,0	14,5	39,9	49,7
BOZ ondanks kinderbijslag én belastingvermindering	10,6	5,5	13,0	12,9	28,5

Bron: MISIM-CSB.

Tabel 4.15 Percentage huishoudens naar bestaanszekerheid (volgens CSB-norm) voor en na kinderbijslag en belastingvermindering voor kinderen ten laste, Vlaanderen, 1992.

	Alle huishoudens met kinderen	Huishoudens met x kind(eren)			
		1	2	3	4 en +
BZ door kinderbijslag	8,4	4,4	8,6	16,2	21,8
BZ door belastingvermindering	2,0	0,4	2,5	4,9	4,5
BZ door kinderbijslag én belastingvermindering	11,0	4,9	10,5	26,4	29,0
BOZ ondanks kinderbijslag én belastingvermindering	8,1	9,9	7,0	2,7	14,6

Bron: MISIM-CSB.

Tabel 4.16 Percentage huishoudens naar bestaanszekerheid (volgens CSB-norm) voor en na kinderbijslag en belastingvermindering voor kinderen ten laste, Wallonië, 1992.

	Alle huishoudens met kinderen	Huishoudens met x kind(eren)			
		1	2	3	4 en +
BZ door kinderbijslag	13,4	6,3	9,3	35,7	42,2
BZ door belastingvermindering	2,9	1,0	2,7	7,4	7,5
BZ door kinderbijslag én belastingvermindering	15,5	7,7	9,9	39,5	56,0
BOZ ondanks kinderbijslag én belastingvermindering	21,0	20,6	24,0	14,8	18,3

Bron: MISIM-CSB.

BIJLAGEN

Bijlage 1. Administratieve gegevens betreffende de verdeling van de kinderbijslag voor werknemers over de Gewesten

Onderstaande gegevens betreffende de verdeling van de uitgaven voor kinderbijslag voor werknemers over de Gewesten zijn afkomstig uit de 'Socio-demografische studie over de bijslagtrekkende gezinnen en de rechtgevende kinderen van de kinderbijslagregeling voor werknemers' van de RKW. Deze studie steunt op een jaarlijkse telling van de bijslagtrekkende gezinnen en rechtgevende kinderen. De gegevens geven de situatie weer op 31 december 1992. Zij steunen op informatie die werd gestrekt door de erkende vrije kinderbijslagfondsen en hun bijkantoren, door de bijzondere fondsen, door de bureaus en betaaldiensten van de Rijksdienst en door de werkgevers die ertoe gemachtigd zijn zelf kinderbijslag aan hun personeel uit te keren. Opgemerkt weze nog dat de cijfers betrekking hebben op de gevallen waarvoor een uitbetaling is gebeurd. De gevallen die nog in onderzoek zijn, zijn niet in de cijfers inbegrepen.

In december 1992 werd 8,9 miljard uitgekeerd aan kinderbijslagen in het stelsel der werknemers. 55,4% hiervan stroomde naar Vlaanderen, 33% naar Wallonië en 10,3% naar Brussel. Het aandeel in de totale geldmassa is voor Vlaanderen lager dan zijn aandeel in het totaal aantal bijslagtrekkenden en het totaal aantal rechtgevende kinderen (resp. 1,5 en 2 procentpunt). Vooral Brussel verwerft een relatief groter aandeel in de totale uitkeringsmassa (tabel B1.1).

De uitkeringen per gezin zijn het hoogst in Brussel (10.785) gevolgd door Wallonië en Vlaanderen (resp. 9.062 en 8.647). De gemiddelde uitkeringshoogte per gezin is bijgevolg 4,8% hoger in Wallonië dan in Vlaanderen. De gemiddelde uitkering in Brussel ligt 25% hoger dan in Vlaanderen. De gemiddelde uitkeringen per kind levert gelijkaardige resultaten op (tabel B1.1).

Uit de vergelijking per provincie blijkt dat interprovinciale verschillen soms groter zijn dan interregionale. Zo bijvoorbeeld bedraagt het verschil tussen Oost-Vlaanderen en Limburg 5,4% tegen 4,6% verschil tussen Vlaanderen en Wallonië (tabel B1.2).

Tabel B1.1 Globale verdeling van kinderbijslagen over de gewesten en uitgaven per gezin en per kind.

	Aandeel rechtgegenden in % van bevolking per gewest	Aandeel in totale uitgavenmassa (in %)	Aandeel in totaal aantal uitkerings-trekkende gezinnen (in %)	Aandeel in totaal aantal rechtgevende kinderen (in %)	Gemiddelde uitgaven per bijslag-trekkende	Gemiddelde uitgaven per rechtgevend kind
Vlaanderen	17,1	55,44	57,56	56,86	8.647	4.977
Wallonië	17,5	32,96	32,66	32,33	9.062	5.207
Brussel	17,4	10,37	8,62	9,47	10.785	5.589

Bron: RKW.

Tabel B1.2 Gemiddelde kost per gezin en per kind naar provincie.

	Gemiddelde maandelijkse kost per gezin	Gemiddelde maandelijkse kost per kind
Antwerpen	8.901	4.999
Brabant	9.469	5.219
Oost-Vlaanderen	8.389	4.888
West-Vlaanderen	8.442	4.970
Henegouwen	8.965	5.268
Luik	8.948	5.166
Limburg	9.142	5.154
Luxemburg	9.649	5.183
Namen	9.213	5.165

Bron: RKW.

De verschillen in gemiddelde uitkeringshoogte tussen de gewesten kunnen worden verklaard door enerzijds een verschil in het gemiddelde aantal rechtgevendende kinderen en anderzijds door een hoger aantal gezinnen met een verhoogde kinderbijslag in Brussel en Wallonië.

Het gemiddeld aantal kinderen per bijslagtrekkend gezin ligt in Vlaanderen en Wallonië op gelijke hoogte (1,74). In Brussel bedraagt dit 1,93.

Aanzienlijke verschillen treden op tussen Vlaanderen enerzijds en Wallonië en Brussel anderzijds voor wat betreft de samenstelling van de bijslagtrekkenden naar categorie van uitkeringsrechten. In Vlaanderen heeft 81,3% van de gezinnen aan wie kinderbijslag wordt uitgekeerd recht op basis van arbeidsprestaties. In Wallonië en Brussel bedraagt dit resp. 69,6% en 67,8%.

Binnen de resterende sociale categorieën heeft in Vlaanderen 11,3% recht op een verhoogde kinderbijslag wegens langdurige werkloosheid van enige inkomenstrekker, pensionering van enige inkomenstrekker, invaliditeit of wezen. In Wallonië en Brussel is dit resp. 19,9% en 20,9%. Het grootste verschil tussen de gewesten situeert zich in de kinderbijslag voor werklozen, langer dan 6 maand, met slechts één inkomen. Het aandeel van deze groep onder de Waalse bijslagtrekkende gezinnen is dubbel zo hoog als onder de Vlaamse. In Brussel is het aandeel nog hoger. Bovendien blijkt dat de categorieën met verhoogde bijslag (werklozen en invaliden) gemiddeld een groter aantal kinderen hebben (tabel B1.4).

Ook het aandeel van gezinnen met een verhoogde kinderbijslag wegens invaliditeit is in Wallonië bijna dubbel zo groot, in vergelijking met Vlaanderen (tabel B1.3). Opvallend is hier trouwens de sterke oververtegenwoordiging van het aantal verhoogde uitkeringen wegens invaliditeit in Henegouwen (24,3% van alle invalide gezinnen, tegenover 13,9% van alle gezinnen met kinderbijslag).

Tabel B1.3 Verdeling bijslagtrekkers naar categorie van het recht op bijslag, in percentage van het totale aantal bijslagtrekkers per gewest.

	Arbeids- prestaties en gedeeltelijke werkloosheid	Wezen (gewoon bedrag)	Volledig werklozen van minder dan 6 maanden	Volledig werklozen meer dan 6 maanden (gewoon bedrag)	Gepensio- neerden (gewoon bedrag)	Invaliden (gewoon bedrag)	Volledig werklozen meer dan 6 maanden (verhoogde bijslag)	Gepensio- neerden (verhoogde bijslag)	Invaliden (verhoogde bijslag)	Wezen (verhoogde bijslag)
Vlaanderen	81,30	0,33	1,35	3,91	0,57	1,41	5,32	0,50	2,03	3,28
Wallonië	69,58	0,55	1,92	5,38	0,61	2,12	10,98	0,56	3,98	4,33
Brussel	67,78	0,43	2,54	6,02	0,60	1,71	13,23	0,59	3,54	3,50

Bron: RKW.

Tabel B1.4 Gemiddeld aantal rechtgevende kinderen per gewest en categorie van het recht op bijslag.

	Arbeids- prestaties en gedeeltelijke werkloosheid	Wezen (gewoon bedrag)	Volledig werklozen van minder dan 6 maanden	Volledig werklozen meer dan 6 maanden (gewoon bedrag)	Gepensio- neerden (gewoon bedrag)	Invaliden (gewoon bedrag)	Volledig werklozen meer dan 6 maanden (verhoogde bijslag)	Gepensio- neerden (verhoogde bijslag)	Invaliden (verhoogde bijslag)	Wezen (verhoogde bijslag)
Vlaanderen	1,76	1,39	1,72	1,69	1,26	1,60	1,82	1,37	1,90	1,30
Wallonië	1,77	1,34	1,72	1,66	1,28	1,58	1,80	1,41	1,85	1,32
Brussel	1,86	1,50	1,91	1,94	1,21	1,87	2,31	1,52	2,50	1,49

Bron: RKW.

Ook blijken er in Wallonië een groter aantal gehandicapte rechtgevende kinderen te zijn (1,42 t.o.v. 1,20 in Vlaanderen – tabel B1.5).

Tabel B1.5 Percentage gehandicapte rechtgevende kinderen op totaal aantal rechtgevende kinderen.

Vlaanderen	1,20
Wallonië	1,42
Brussel	1,20

Bron: RKW.

Tenslotte draagt ook de rang en de leeftijd van de rechtgevende bij tot de verschillen in het gemiddeld bedrag. In Vlaanderen zijn er iets meer kleine gezinnen in vergelijking met Wallonië. Bovendien zijn de Vlaamse rechtgevende kinderen ook enigszins jonger dan de Waalse en Brusselse kinderen. Aangezien beide factoren samenhangen met de hoogte van de kinderbijslag dragen zij bij tot het verschil in het globaal gemiddelde van de kinderbijslagen tussen de drie gewesten (tabel B1.6).

Tabel B1.6 Aandeel van kleine gezinnen en van diverse leeftijdsgroepen van kinderen in de drie gewesten.

	% kleine gezinnen (1 of 2 kinderen)	% kinderen jonger dan 6 jaar	% kinderen jonger dan 12 jaar	% kinderen van 16 tot 25 jaar
Vlaanderen	85,0	30,1	58,3	21,3
Wallonië	83,5	30,2	57,4	23,5
Brussel	78,5	31,48	58,7	22,6

Bron: RKW.

Bijlage 2. Tabellen

Tabel B2.1 Aandeel van een aantal leeftijdsgroepen naar gewest.

Leeftijd en gewest		1985	1992
0-14	Vlaanderen	20,2	19,6
	Wallonië	19,8	19,3
15-24	Vlaanderen	16,2	14,4
	Wallonië	16,7	14,7
25-34	Vlaanderen	15,5	16,9
	Wallonië	15,0	16,4
35-44	Vlaanderen	14,0	15,0
	Wallonië	12,7	13,3
45-54	Vlaanderen	12,2	11,4
	Wallonië	11,0	10,3
55-64	Vlaanderen	11,1	10,4
	Wallonië	12,3	10,5
65-74	Vlaanderen	6,7	7,5
	Wallonië	7,9	10,2
75+	Vlaanderen	4,1	4,8
	Wallonië	4,7	5,2

Bron: CSB-enquêtes, 1985-1992.

Tabel B2.2 Activiteitsgraad van de bevolking op actieve leeftijd, per leeftijdsklasse, Vlaanderen-Wallonië, 1985-1992.

Activiteit		LEEFTIJD										Totaal	
		15-24 jaar		25-34 jaar		35-44 jaar		45-54 jaar		55-60/65 jaar			
		1985	1992	1985	1992	1985	1992	1985	1992	1985	1992		
Tewerkgesteld	V	30,4	38,2	77,9	84,2	68,9	79,1	58,7	62,8	37,9	28,4	55,8	62,6
	W	22,9	21,0	72,0	74,9	66,9	71,6	54,3	52,7	30,2	27,3	49,5	51,9
Werkloos	V	8,6	3,7	9,0	7,3	4,9	4,2	4,5	5,4	4,0	6,0	6,6	5,3
	W	10,3	15,4	9,9	13,3	8,7	7,0	5,8	9,6	5,5	8,3	8,4	11,2
Arbeidsongeschikt	V	0,5	0,3	1,1	1,2	1,9	2,0	3,2	4,7	6,2	7,5	2,1	2,5
	W	1,3	0,7	2,2	1,4	3,3	4,1	7,2	7,9	11,0	8,6	4,2	3,8
Gepensioneerd	V	-	-	-	-	0,3	0,6	2,9	4,6	28,7	36,1	4,3	5,2
	W	-	-	-	-	0,1	0,6	5,1	5,3	35,5	37,3	5,8	5,6
Studerend	V	56,1	52,9	0,7	0,8	-	0,1	-	0,1	-	-	13,9	11,9
	W	60,3	56,0	1,0	2,3	-	0,5	-	0,3	-	-	15,9	14,0
Niet-actief	V	4,4	4,9	11,2	6,5	23,9	14,2	30,7	22,5	23,2	22,1	17,4	12,5
	W	5,0	6,9	14,9	8,1	21,0	16,2	27,7	24,2	17,8	18,5	16,2	13,5
Totaal	V	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
	W	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Bron: CSB-enquêtes, 1985-1992.

Tabel B2.3 Percentage individuen met uitkering en gemiddelde uitkering per uitkeringstrekker.

VLAANDEREN						
Soort uitkering	1985		Gemiddelde uitkering	1992		Gemiddelde uitkering
	In % van totale bevolking	In % van actieve bevolking (1)		In % van totale bevolking	In % van actieve bevolking (1)	
Werkloosheid	4,0	7,0	16.600	5,1	8,8	13.700
Brugpensioen (2)	2,4	4,2	32.600	3,0	5,2	37.300
Arbeidsongeschiktheid (3)	1,9	3,3	19.300	2,5	4,3	21.000
		In % van bejaarde bevolking			In % van bejaarde bevolking	
Pensioenen	9,6	71,2	25.200	12,4	83,0	25.900

WALLONIE						
Soort uitkering	1985		Gemiddelde uitkering	1992		Gemiddelde uitkering
	In % van totale bevolking	In % van actieve bevolking (1)		In % van totale bevolking	In % van actieve bevolking (1)	
Werkloosheid	5,2	9,7	18.700	8,6	15,9	16.900
Brugpensioen (2)	3,1	5,7	37.100	2,9	5,2	37.100
Arbeidsongeschiktheid (3)	2,8	5,3	24.200	3,5	6,4	20.100
		In % van bejaarde bevolking			In % van bejaarde bevolking	
Pensioenen	11,7	72,6	27.300	14,5	80,0	28.600

(1) Actief zijn mannen jonger dan 65 jaar en vrouwen jonger dan 60 jaar en minstens 25 jaar, daarenboven wordt als actief beschouwd al wie jonger is dan 25 jaar en tewerkgesteld is (geweest) of een vervangingsuitkering geniet.

(2) Dit zijn individuen op actieve leeftijd met een pensioeninkomen (overlevingspensioenen werden uitgesloten).

(3) Deze categorie is te begrijpen als een restcategorie, zij omvat ziekte- en invaliditeitsuitkeringen, arbeidsongevallen, beroepsziekten, en uitkeringen aan mindervaliden.

Bron: CSB-enquêtes, 1985-1992.

Tabel B2.4 Percentage bejaarden met een eigen pensioen en gemiddeld pensioen naar vroegere socio-professionele categorie.

Vroeger socio-professionele categorie	Vlaanderen		Wallonië	
	%	Gemiddeld pensioen	%	Gemiddeld pensioen
Ongeschoold arbeider	30,8	21.349	26,6	24.701
Geschoold arbeider	23,9	24.623	30,6	25.687
Lager bediende overheid	9,4	39.719	9,6	42.049
Lager bediende privé	13,9	27.375	12,3	30.821
Hoger bediende overheid	2,5	54.625	2,9	58.176
Hoger bediende privé	1,5	41.206	2,2	38.923
Kleine zelfstandige/landbouwer	13,0	22.939	9,3	26.719
Overige	5,0	23.709	6,4	25.700

Bron: CSB-enquêtes, 1992.

Bijlage 3. Methodologische toelichting

Data

De gegevens waarop de analyses in deze studie gebaseerd zijn, zijn enquêtegegevens uit 1992, afkomstig van de bevraging van een representatieve (toevals)steekproef van Belgische huishoudens (in 1985 onder 6.471 Belgische huishoudens, waarvan 3.782 in Vlaanderen en 2.092 in Wallonië; in 1988 onder 3.834 huishoudens waarvan 2.285 in Vlaanderen en 1.254 in Wallonië; in 1992 onder 3.821 huishoudens waarvan 2.460 in Vlaanderen en 1.177 in Wallonië; het Brussels gewest wordt in de analyses buiten beschouwing gelaten wegens het geringe aantal huishoudens). Het betreft een steekproef onder private huishoudens. De steekproef werd initieel getrokken en vervolgens gewogen zodanig dat zij zowel representatief is voor de populatie van Belgische huishoudens als geheel, als voor de populatie van Vlaamse en Waalse huishoudens afzonderlijk.

De enquête van 1992 kadert in een panel-design (Socio-Economisch Panel – SEP). In dit onderzoeksopzet wordt eenzelfde steekproef herhaalde keren herbevestigd. De oorspronkelijke steekproef werd in 1985 getrokken en bevestigingen vonden plaats in 1985, 1988 en 1992. Door navolging van de opvolgingsregels en door weging ter correctie voor differentiële selectiekansen tengevolge van het panel-design en eventuele differentiële non-respons wordt er voor gezorgd dat elke bevestigingsronde representatief is voor de populatie op het ogenblik van de bevestiging. Elke panel-golf laat m.a.w. representatieve cross-sectionele analyses toe.

MISIM-CSB

Het micro-simulatiemodel van het CSB (MISIM) laat toe de gevolgen van alternatieve opties op het vlak van sociaal-economisch beleid te schatten en te evalueren. MISIM is een statisch empirisch micro-simulatiemodel, toegepast op huishoudens. MISIM is geschreven voor het CSB-gegevensbestand van 1992 en bevat dus de wetgeving die van toepassing was op het tijdstip van de bevestiging.

Het model bestrijkt verschillende domeinen van het sociaal beleid in de ruime zin. Hierbij wordt de betreffende wetgeving vertaald in meerdere stelsels van vergelijkingen. In eerste instantie zijn simulaties mogelijk in de verschillende stelsels en sectoren van de sociale zekerheid. Enerzijds bevat het model de wetgeving m.b.t. de uitkeringen, nl. kinderbijslag, werkloosheid, ziekte en invaliditeit en pensioenen. Binnen al deze sectoren kan een minimumuitkering op verschillende niveaus worden toegekend. Binnen een aantal sectoren kunnen eveneens loongekoppelde uitkeringen worden toegekend en/of kan het toepassingsgebied gevarieerd worden. Anderzijds kunnen ook de bijdragen (voorlopig enkel werknemersbijdragen) gesimuleerd worden. Het bestand bevat netto-inkomens, die door het model worden omgezet naar bruto-gegevens. Een tweede luik behandelt de Belgische personenbelasting. Voor elk huishouden wordt de jaarlijkse belasting berekend door zo

letterlijk mogelijk de wetgeving te volgen. Daarnaast zijn ook simulatiemodules ontwikkeld voor de sociale huurwetgeving en voor de wetgeving op studietoelagen.

Armoede en bestaansonzekerheid

De EG-norm wordt per gezinstype gedefinieerd als 50% van het gemiddeld equivalent huishoudinkomen voor een alleenstaande. Equivalent inkomen wordt bekomen door het feitelijk huishoudinkomen te delen door de equivalentiefactoren 1,0 voor de eerste volwassene in het huishouden, 0,7 voor elke bijkomende volwassene en 0,5 voor elk kind. De CSB-norm geeft een sociaal levensminimum weer per huishoudtype, berekend op grond van verklaringen van de bevolking zelf. Omdat België een nationaal sociaal zekerheidsstelsel kent worden in de analyses nationale normen gebruikt.

Tabel B3.1 Hoogte van de armoedelij, EG-norm en CSB-norm, België, 1985-1992.

Huishoudtype	CSB-norm		EG-norm	
	1985	1992	1985	1992
Alleenstaande bejaarde	24.700	26.700	15.300	17.800
Alleenstaande actieve	27.200	28.400	15.300	17.800
Bejaard koppel	32.200	35.800	26.000	30.200
1 actieve + 1 bejaarde	37.300	37.600	26.000	30.200
Actief koppel	39.100	39.300	26.000	30.300
Actief koppel + 1 kind	45.300	48.600	33.700	39.100
Actief koppel + 2 kinderen	49.700	54.000	41.300	47.900
Actief koppel + 3 kinderen	51.100	57.900	49.000	56.800

Determinantenmodel

Om te schatten in welke mate de verschillende determinanten bijdragen aan het onevenwicht tussen Vlaanderen en Wallonië inzake sociale zekerheidsuitkeringen en arbeidsinkomen werd volgende methode gebruikt:

Het inkomen per hoofd van de bevolking uit een bepaalde bron in een gewest kan berekend worden als een som van gewogen inkomens per hoofd binnen een aantal groepen:

$$Y^g = \sum_{i=1}^n P_i^g * Y_i^g$$

Met Y^g = inkomen per hoofd (uit zekere bron) in gewest g;
 P_i^g = proportie van de bevolking in groep i in gewest g;

$$\sum_i P_i^g = 1$$

Y_i^g = inkomen per uitkeringstrekkker binnen groep i in gewest g

De groepen waarin Vlaanderen en Wallonië werden opgedeeld waren de volgende: (1) demografische categorieën (leeftijd, geslacht en voor pensioenen ook gezinstype); (2) per demografische categorie het aantal individuen met een bepaald inkomen en (3) het uitkeringsniveau per gerechtigde.

We kunnen nu schatten wat de bijdrage is van de onderscheiden determinanten (demografische samenstelling, aantal trekkers en uitkeringsniveau) aan het onevenwicht wanneer de verdelingen over deze categorieën in Vlaanderen en Wallonië gelijk zouden zijn aan de nationale verdeling. (In deze analyse werden Vlaanderen en Wallonië samen als referentiepunt genomen.) Zo werden bij de schatting van de bijdragen van de diverse determinanten de regionale verdeling, aantal uitkeringstrekkers en uitkeringsniveau vervangen door de respectievelijke nationale gegevens.

$$Y^{g*} = \sum_i P_i^n * Y_i^g$$

waarbij P_i^n = nationaal aandeel in subgroep i

De bijdrage van een bepaalde factor aan het totale verschil tussen Vlaanderen en Wallonië ($Y^v - Y^w$) wordt dan:

$$\frac{(Y^v - Y^w) - (Y^{v*} - Y^{w*})}{Y^v - Y^w}$$

met Y^v = reëel inkomen per hoofd Vlaanderen
 Y^w = reëel inkomen per hoofd Wallonië
 Y^{v*} = nieuw inkomen na weging Vlaanderen
 Y^{w*} = nieuw inkomen na weging Wallonië

Aldus kan de bijdrage van een determinant aan het totale verschil gemeten worden door te schatten hoeveel het totale verschil Vlaanderen-Wallonië kleiner zou zijn wanneer de gegevens betreffende demografische samenstelling, aantal uitkeringstrekkers of uitkeringshoogte gelijk zouden zijn in beide regio's.

Bibliografie

BERGHMAN, J. (1986), *De onzichtbare sociale zekerheid*. Kluwer (inaugurale rede).

CANTILLON, B. (1994), 'Gezin en bestaanszekerheid', *Belgisch Tijdschrift voor Sociale Zekerheid*, 36 (1): 265-313.

DELEECK, H., DE LATHOUWER, L., VAN DEN BOSCH, K. (1989), 'Verschillen in sociale zekerheid tussen Vlaanderen en Wallonië: feiten en oorzaken', *Economisch en Sociaal Tijdschrift*, 43 (1): 23-52.

DELEECK, H., DE LATHOUWER, L., VAN DEN BOSCH, K. (1989), 'Regional differences in the distribution of social security benefits', *Cahiers Economiques de Bruxelles*, (123): 265-310.

DE LATHOUWER, L. (1991), 'Verschillen in sociale zekerheid tussen Vlaanderen en Wallonië: feiten en oorzaken, 1985-1988, in: DELEECK, H. (ed.), *Sociale zekerheid en federalisme*, Die Keure.

RIJKSDIENST VOOR KINDERBIJSLAG VOOR WERKNEMERS (1992), *Socio Demografisch Verslag voor het dienstjaar 1992*, Brussel.